

РОЗДІЛ 8

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 336.02

Жидовська Н. М.

Львівський національний аграрний університет

ПЕРЕДУМОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ ІЗ КРИПТОВАЛЮТАМИ В УКРАЇНІ

У статті проведено аналіз криптовалюти як особливого виду віртуальних грошей. Досліджено популярні види криптовалюти та їх нинішню ринкову капіталізацію. Встановлено, що перша і найпопулярніша з безлічі інших віртуальних валют – Bitcoin, що має надійний захист від підробки, забезпечує суспільству максимальну свободу та позбавляє населення від опіки держави. З'ясовано основні принципи криптовалют, які ґрунтуються на технології Blockchain. Розкрито роль держави в регулюванні операцій із криптовалютами, де регулятором ринку криптовалют має виступити Національна комісія із цінних паперів та фондового ринку України. Обґрунтовано передумови запровадження оподаткування операцій із криптовалютами та виокремлено податковий складник легалізації криптовалюти в Україні.

Ключові слова: криптовалюта, блокчейн, види криптовалют, операції з криптовалютами, оподаткування операцій із криптовалютами.

Постановка проблеми. Швидкі темпи глобалізації економіки та розвиток інформаційних технологій призвели до зростання грошових потоків в електронній комерції. Про Bitcoin і технологію Blockchain чули навіть ті, хто ніколи не користувався криптовалютами та не розуміє, що таке mining. Інтерес до криптовалюти, а саме Bitcoin, в Україні проявився ще в 2014 р., однак тоді його темпи були незначними, тому широкого розголосу поза експертним середовищем ця тема не набула. Проте в 2014 р. в Україні створено *Bitcoin Foundation Ukraine* – громадську організацію, яка була сформована навколо інтересу до технології *Blockchain* та інших розподільчих протоколів, убачала суспільству користь у їх використанні та прагнула стати інформаційним центром для їх розповсюдження в Україні.

З огляду на таку зацікавленість Bitcoin в Україні, а також відсутність нормативно-правового підґрунтя визначення правового статусу та особливостей регулювання (у т. ч. оподаткування) цього виду валюти, у Верховній Раді України 14 вересня 2018 р. зареєстрували законопроект № 9083 про оподаткування операцій із віртуальними активами – криптовалютами і токенами [1]. Його ініціаторами стали 23 народні депутати. У зв'язку із цим актуальним стає дослідження питання передумов запровадження оподаткування операцій із криптовалютою в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробленням теоретичних основ та підходів до питання економічної сутності грошових коштів, зокрема електронних грошей, займалися такі вітчизняні науковці, як Ф. Бутинець, В. Сопко, О. Петрук, З. Варналій, В. Базилевич тощо.

Вагомий внесок у дослідження питань щодо методологічних підходів до фінансового обліку й оподаткування електронних грошей, запровадження і розвитку криптовалюти здійснили вітчизняні та зарубіжні вчені: Т. Яцик, В. Костюченко, О. Загнітко, Є. Мних, Д. Нікколаї, Р. Прайс, А. Матвеев, Х. Бірмен, Ф. Вуд та ін.

Мета статті. Головною метою цієї статті є здійснення критичного аналізу криптовалюти як особливого виду віртуальних грошей та обґрунтування передумов запровадження оподаткування операцій із криптовалютою в Україні.

Виклад основного матеріалу. Уперше термін «криптовалюта» почали використовувати з появою платіжної системи *Bitcoin*, яка була розроблена у 2009 р. особою або групою осіб під псевдонімом Сатоші Накамото [2].

За даними *Crypto Currency Market Capitalizations*, серед великої кількості криптовалют найбільшими за обсягом капіталізації сьогодні є Bitcoin, Ethereum, XPR, Bitcoin Cash, EOS, Stellar, Litecoin, Tether, Cardano, Monero та ін. [3]. П'ятірка популярних видів криптовалюти та їх характеристика у цифрах подана в табл. 1.

Як бачимо, перша і найпопулярніша з безлічі інших віртуальних валют – Bitcoin (BTC). Головна її перевага – неможливість підробки, позаяк одна «монета» (англійською *coin* – монета) – це набір даних, ретельно захищений від злому і копіювання за допомогою різних криптографічних (шифрувальних) методів захисту. На відміну від звичайних грошових одиниць нині жодна держава не може контролювати, додатково «надрукувати» або знецінити біткоіни. Таким чином, криптовалюта має надійний захист від підробки, нею

Таблиця 1

Популярні види криптовалюти та їх ринкова капіталізація станом на 4 березня 2019 р.

Назва	Символ	Ринкова капіталізація	Вартість	Обсяг (24h)	Зміна, % 24
Bitcoin	BTC	\$66 065 108 749	\$3759,9349	\$2 147 483 647	-2,36
Ethereum	ETH	\$13 360 369 982	\$127,0887	\$2 147 483 647	-4,48
XPR	XPR	\$12 649 963 075	\$0,3053	\$638 437 354	-2,36
EOS	EOS	\$2 943 818 986	\$3,2484	\$1 558 598 363	-8,82
Litecoin	LTC	\$2 819 433 221	\$46,4231	\$1 225 997 463	-4,05

Джерело: узагальнено на основі [3]

можна миттєво розрахуватися будь-де у світі за наявності підключення до Інтернету, вона забезпечує суспільству максимальну свободу та позбавляє населення від опіки держави, адже центральний банк не може здійснювати контроль операцій із криптовалютами.

Поява і стрімке зростання популярності Bitcoin сприяли й розповсюдженню технології, на якій, власне, побудована та функціонує система криптовалют. Спосіб зберігання даних, або цифровий реєстр будь-яких операцій, упорядкованих у блоки за ланцюговим принципом, отримав назву Blockchain (англійською block – блок, chain – ланцюг). Поняття «блокчейн» запроваджене Сатоші Накамото у 2008 р., а рік по тому ним же реалізована відповідна технологія в рамках цифрової валюти – біткоіна. Це стало першим успішним практичним вирішенням давньої інформаційної проблеми: як забезпечити довіру між сторонами до отриманої інформації без залучення зовнішніх гарантів – банків, посередників тощо. Якщо простіше – це спосіб для окремої групи людей самостійно керувати своєрідною віртуальною «книгою обліку», і будувати відносини на взаємній довірі (приміром, відкритої інформації про стан рахунку), а не довіряти управлінню своїми фінансами іншим. Саме завдяки технології Blockchain забезпечуються основні принципи криптовалюти [4]:

- прозорості: усі учасники групи мають доступ до такої «книги», занотують дані всіх грошових переказів, що відбуваються всередині системи, а це дає можливість кожному учасникові в будь-який момент подивитися, які операції здійснювалися з моменту першого запису і дотепер;

- анонімності: жоден з учасників групи не знає особистості інших, оскільки навіть під час переказу коштів бачить лише запис у вигляді набору цифр і букв;

- децентралізації: така «книга обліку» зберігається не в якомусь певному місці в єдиному екземплярі, а у вигляді копії у кожного користувача, який підключився до системи, а зруйнувати систему можна лише за допомогою відключення всіх її анонімних учасників, які перебувають у різних частинах світу, тому знищити базу даних практично неможливо.;

- швидкості: переказ криптовалюти за допомогою системи відбувається досить швидко, після підтвердження операції її неможливо скасувати та повернути переказ;

- захищеності: через певний час на такому аркуші закінчується місце для записів. Тоді його «опечатують» унікальним зашифрованим кодом, погодженим усіма учасниками. Записи на такому аркуші можна лише передивлятися, але не змінювати;

- гарантії: оскільки кожна наступна сторінка-блок залежить від попередньої, якщо хтось захоче змінити дані вже «опечатаної» сторінки, йому також доведеться змінити зміст і шифр усіх наступних сторінок, а здійснити це самотужки, урахувавши зростаючу складність обчислення кожного наступного коду, просто неможливо.

Зважаючи на «незалежність» криптовалюти від світових фінансових систем, у багатьох країнах досі не визначено її статус, не врегульовано системи обліку та оподаткування операцій із криптовалютами. Криптовалюту кваліфікують як віртуальну валюту, грошовий сурогат, нематеріальну цінність, віртуальний товар тощо.

Якщо апелювати до міжнародного досвіду врегулювання правового статусу криптовалюти,

зокрема Швейцарії, то ця країна адаптувала свої податкові правила до операцій із криптовалютами. У Швейцарії криптовалюту з метою оподаткування визнали рухомим майном у зв'язку з тим, що її можна продати на біржі й отримати дохід, використовуючи послуги офіційного агента з продажу криптовалют. Водночас Податкова служба Швейцарії кожного дня публікує курс біткоіна на своєму сайті, щоб можна було перерахувати свої доходи для цілей оподаткування.

Щодо нашої держави, то в законодавстві України немає категорії, до якої можна віднести Bitcoin, тому сьогодні неможливо визначити чіткий статус та інструментарій для нагляду та регулювання операцій із Bitcoin. Ця проблема ускладнюється також відсутністю консолідованого підходу до класифікації біткоіну та регулювання операцій із ним у світі.

На думку Міністерства фінансів, Україні пердусім слід визначити правовий статус криптовалюти. При цьому біржі треба зробити податковими агентами, а регулятором операцій із криптовалютами можуть бути Нацкомісія із цінних паперів та фондового ринку або Нацбанк [5].

Раніше, у жовтні 2017 р., було запропоновано Верховній Раді легалізувати обіг криптовалют в Україні, зареєструвавши два законопроекти, які стосуються визначення правового статусу криптовалюти, а також правових засад діяльності суб'єктів криптовалютних транзакцій [6]:

- проект закону України «Про обіг криптовалюти в Україні» від 06.10.2017 № 7183;

- проект закону України «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» від 10.10.2017 № 7183-1.

Однак регулятор – Нацкомісія із цінних паперів та фондового ринку – відмовився підтримати ці законопроекти в тому вигляді, в якому вони були подані. Комісія звернула увагу на неприпустимість використання терміна «криптовалюта», оскільки за своєю суттю це поняття є результатом фінансового інжинірингу, а не «валютою» [6].

Утім, 14 вересня 2018 р. було запропоновано Верховній Раді все-таки легалізувати криптовалюту в Україні, зареєструвавши проект закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій із віртуальними активами в Україні» № 9083.

Основною метою законопроекту № 9083 автори вказали: виведення з тіньового ринку великого обсягу операцій; поповнення державного бюджету України за рахунок залучення до оподаткування кардинально нового виду доходів фізичних та юридичних осіб – доходів від операцій із віртуальними активами; стимулювання розвитку ринку віртуальних активів в Україні [7].

Згідно з пояснювальною запискою до документа, прибуток фізичних осіб від операцій із віртуальними активами пропонується оподатковувати за ставкою 5%. При цьому прибуток підприємств від операцій із віртуальними активами з 1 січня 2024 р. буде обкладатися податком за базовою ставкою – 18%. Однак протягом періоду становлення правового регулювання ринку віртуальних активів автори законопроекту вважають за необхідне тимчасово, до 31 грудня 2024 р., встановити ставку податку на прибуток підприємств для такого виду прибутку також на рівні 5%.

Податковий складник легалізації криптовалюти подано на рис. 1.

Вияток становить прибуток від операцій із токенами-активами, які посвідчують права на

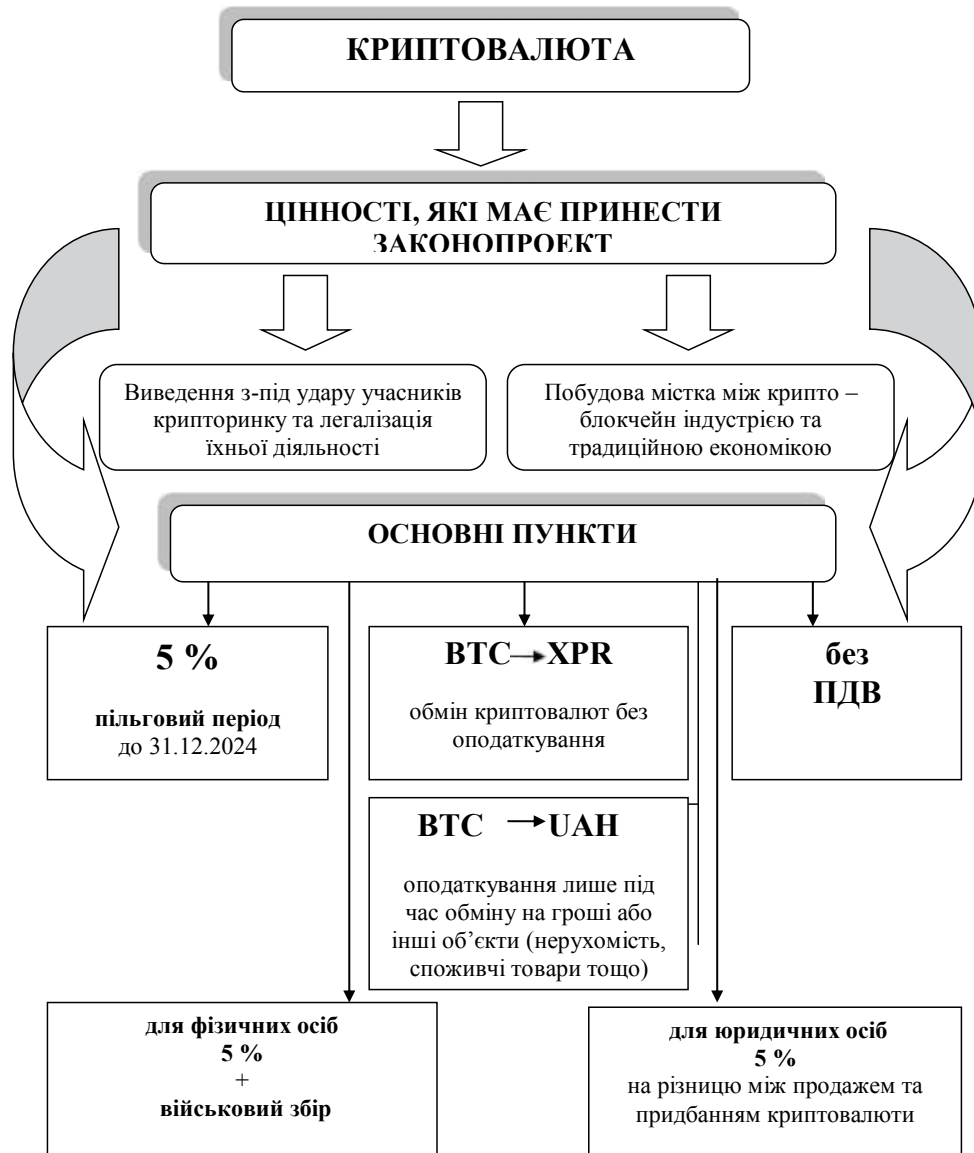

Рис. 1. Податковий складник легалізації криптовалюти

Джерело: розроблено на основі [8]

товари, до прибутку від операцій, за яких застосовується ставка податку інша, ніж до прибутку від операцій із віртуальними активами [8].

За підрахунками авторів документа, введення в правове поле операцій із віртуальними активами дасть змогу в 2019–2024 рр. додатково залучати до бюджету щонайменше 1,27 млрд. грн. щорічно.

Регулятором ринку криптовалют має виступити Національна комісія із цінних паперів та фондового ринку. Комісія виявила бажання взятися не тільки за ліцензування криптобірж та криптообмінників, а й за регулювання ринку ICO (рис. 2).

Сфера регулювання операцій із криптовалютами (токеном) Нацкомісією із цінних паперів та фондового ринку визначається так:

- визнання певних токенів фінансовими інструментами та їх класифікація;
- токени, які мають ознаки фінансових інструментів;
- токени, які використовуються для залучення фінансування, у тому числі через ICO;
- обмін та купівля/продаж криптовалют через криптообмінники;

- організована торгівля на біржах, пов'язана з конвертацією криптовалют у фіатні гроші, і навпаки;
- здійснення процедури ICO.

Таким чином, убачаємо три основні проблемні питання проведення операцій із віртуальними валютами: невизначеність правового статусу криптовалюти, відсутність методик обліку операцій із криптовалютою та нерегульованість бази оподаткування.

Висновки і пропозиції. Як бачимо, сьогодні перед державою постає низка питань щодо регулювання і майбутнього цієї сфери, зокрема як правильно регулювати криптобізнес, хто має цим займатися та яке законодавство потрібне. Далеко не всі можуть чітко уявити, у чому головні переваги цифрової валюти, як вона працює та які перспективи в новій ланцюговій системі зберігання даних та грошових переказів. Тому державі якнайшвидше необхідно визнати криптовалюту як цифрову валюту або як засіб обміну, як інший цифровий актив, урегулювати систему оподаткування операцій із криптовалютами, впровадити методику ведення обліку операцій із ними для подальшого розвитку підприємств та їх інтегрування у глобальне економічне середовище.

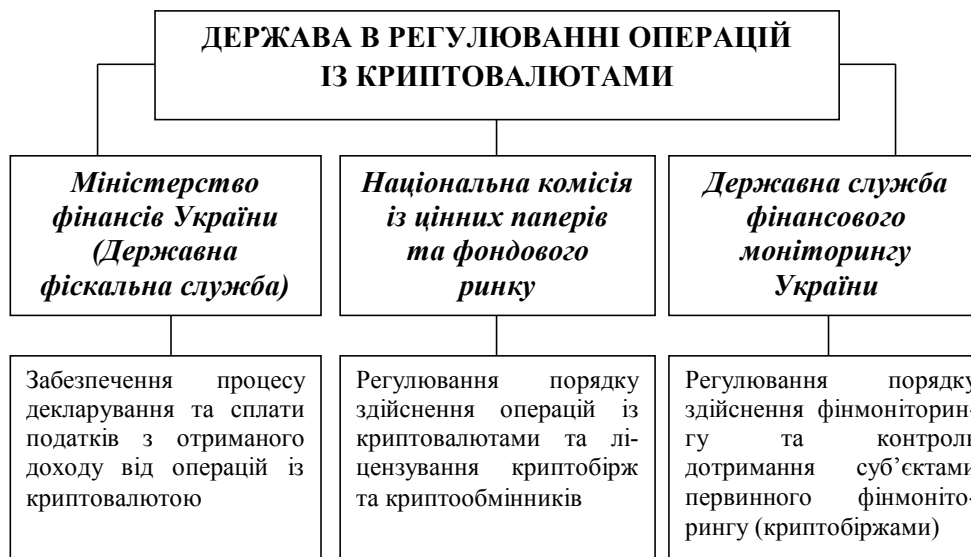

Рис. 2. Роль держави в регулюванні операцій із криптовалютами

Джерело: розроблено на основі [8]

Список використаних джерел:

1. В Україні зареєстрували законопроект про податки на криптовалюти. URL : <https://biz.nv.ua/ukr/finance/v-ukrajini-zarejestruvali-zakonoproekt-pro-podatki-dlja-kriptovaljuta-2494738.html> (дата звернення: 20.12.2018).
2. Bitcoin developer chats about regulation, open source, and the elusive Satoshi Nakamoto, PCWorld, 26-05-2013. URL : <https://www.pcworld.com/article/2039184> (дата звернення: 23.12.2018).
3. Ринкова капіталізація криптовалют. URL : <https://coinmarketcap.com> (дата звернення: 04.03.2019).
4. Bitcoin: що це таке і як працює в Україні та світі. URL : <https://www.volynnews.com> (дата звернення: 19.02.2019).
5. Криптовалюта: проблеми оподаткування. URL : <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/onenews/120979> (дата звернення: 20.02.2019).
6. В Україні зареєстрували законопроект про податки на криптовалюти. URL : <https://biz.nv.ua/ukr/finance/v-ukrajini-zarejestruvali-zakonoproekt-pro-podatki-dlja-kriptovaljuta-2494738.html> (дата звернення: 22.12.2018).
7. Проект закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні» від 14.09.2018 № 9083. URL : http://search.ligazakon.ua/_1_doc2.nsf/link1/JH70B00A.html (дата звернення: 19.12.2018).
8. В Україні хочуть ввести податок на криптовалюту. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2018/08/6/639342> (дата звернення: 20.12.2018).

Жидовская Н. М.

Львовский национальный аграрный университет

ПРЕДПОСЫЛКИ ВВОДА НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ОПЕРАЦИЙ С КРИПТОВАЛЮТАМИ В УКРАИНЕ

Резюме

В статье осуществлен анализ криптовалюты как особого вида виртуальных денег. Исследованы популярные виды криптовалюты и их рыночная капитализация состоянием на сегодня. Установлено, что первая и самая популярная из огромного количества других виртуальных валют – Bitcoin, которая имеет надежную защиту от подделки, обеспечивает обществу максимальную свободу и избавляет население от опеки государства. Выявлены основные принципы криптовалюты, которые основываются на технологии Blockchain. Раскрыта роль государства в регулировании операций с криптовалютами, где в качестве регулятора рынка криптовалют должна выступить Национальная комиссия по ценным бумагам и фондовому рынку Украины. Обоснованы предпосылки ввода налогообложения операций с криптовалютами и выделена налоговая составляющая легализации криптовалюты в Украине.

Ключевые слова: криптовалюта, блокчейн, виды криптовалют, операции с криптовалютами, налогообложение операций с криптовалютами.

Zhydovska N. M.

Lviv National Agrarian University

PRECONDITIONS FOR THE INTRODUCTION OF TAXATION OF CRYPTOCURRENCIES TRANSACTIONS IN UKRAINE

Summary

In the article the analysis of cryptocurrency is conducted as the special type of virtual money. The popular types of cryptocurrency are investigational and their market capitalization by the state on today. It is set that first and most popular from the enormous amount of other virtual currencies there is Bitcoin, that has the reliable protecting from an imitation, provides to society maximal freedom and deprives a population from watching over the state. Basic principles of cryptocurrency are found out, that are base on technology of Blockchain. The role of the state is exposed in adjusting of operations from cryptocurrencies, where as a regulator of market of cryptocurrency the National securities and stock market commission of Ukraine. Reasonable preconditions for the introduction of taxation of cryptocurrencies transactions and the tax constituent of legalization of cryptocurrency is distinguished in Ukraine.

Keywords: cryptocurrency, Blockchain, types of cryptocurrency, cryptocurrencies transactions, taxation cryptocurrencies transactions.